

gemeente : Winterswijk
postcode + plaats : 7105 CB Winterswijk-Huppel
straat + huisnr. : Kremerweg 1

bescherming : gemeentelijk monument
eigenaar/gebruiker(s) :
kadastrale gegevens : zie vervolgblad

oorspr. functie : bakoven/vlasoven
huidige functie : museumstuk
bouwjaar : omstreeks 1825
architect : n.v.t.
bouwstijl/type : traditioneel
datum foto's : 31-07-2019
datum beschrijving : 25-06-2020
Naam beschrijver : J.G. te Winkel MA
Bronnen : G.A. van der Lugtstichting, krantenartikel 20 mei 1960,
Openluchtmuseum Arnhem.

Inleiding

Op verzoek van de gemeente Winterswijk is een bezoek gebracht aan de bakoven bij het korenspieker Kössink. De bakoven is oorspronkelijk afkomstig van boerderij het Veenhuis in het Woold en in de jaren 1970 verplaatst naar de Korenspieker en sindsdien in eigendom van de G.A. van der Lugtstichting. Het is de bedoeling dat de oven weer teruggeplaatst wordt naar het Woold. Het is niet mogelijk om de oven op de oorspronkelijke plaats te herbouwen, aangezien daar nu een schuur staat. Voor de oven is daarom een nieuwe plek gevonden in de nabijheid van de oorspronkelijke plaats.

Typering

Gemetselde BAKOVEN welke ook gebruikt werd voor het drogen van VLAS voorzien van een OVERKAPPING.

Historie

De oven is omstreeks 1825 gebouwd bij boerderij 'Venemans' in het Woold. Bakovens waren vaak aanwezig op boerenerven als klein bijgebouw. Ze stonden een stukje van de boerderij af in verband met brandgevaar. Soms werden bakovens ook gedeeld met burens. De bakovens werden niet alleen gebruikt voor het bakken van brood. Deze oven werd eveneens gebruikt om vlas te drogen dat werd verbouwd voor de huisnijverheid. Van het vlas werd het lijnzaad gebruikt voor olie en de vezels in de stengels om linnen te maken. De oven werd ingezet om de stengels te drogen.

Het stoken en het bakken gebeurde in de opening van de oven zelf. Nadat de oven heet genoeg was gestookt werd deze schoongemaakt, waarna het brood in de oven geschoven kon worden. Dit gebeurde op een blik of direct op de stenen. Doordat de stenen de warmte goed vasthielden kon het stoken en bakken in dezelfde ruimte plaatsvinden. De deur moest hiervoor wel goed afgesloten worden. Zodra de oven was afgekoeld, was het brood klaar. Waarschijnlijk werd eenzelfde proces gehandhaafd voor het drogen van de vlasstengels.

De vlasstengel bestaat uit een houten kern met daaromheen vezels en een dunne bast. De bast en de houtpijp verbonden de vezels. Door deze op te lossen kon men de vezels gaan gebruiken voor de productie van linnen. De bast en houtpijp bestaan uit pectine. Door de stengels in water te leggen vond er een proces van 'rotten' plaats, waardoor de pectine oplost. Dit rotten gebeurde in sloten, waarna de stengels gedroogd moesten worden zodat de houtpijp gebroken kon worden. Dit drogen gebeurde in bakovens. De broze stengels werden vervolgens met een 'braak' bewerkt waarbij de pijp in stukjes werd geslagen maar de vezels ongeschonden bleven. Vervolgens konden de vezels verder tot weefsel verwerkt worden.

Doordat de bakoven ook werd gebruikt voor bovenstaand proces was het nodig dat deze wat hoger was dan een regulier oven. De vlasstengels werden namelijk recht op in de oven geplaatst. Daarna werd deze met sprokkelhout gestookt.

Het bewerken en weven van vlas was een belangrijke bron van extra inkomsten voor kleine boeren. Waarschijnlijk is de oven sinds 1890 niet meer in gebruik. In 1972 werd de vlasoven verplaatst en herbouwd bij het korenspieker Kössink. Hierbij werd grotendeels het oorspronkelijke materiaal gebruikt, echter werd de oven wel weer opgemetseld met cement en voorzien van een fundatieplaat.

Plattegrond en opbouw

De vlasoven bevindt zich rechts van het korenspieker. De oorspronkelijke ligging was echter bij boerderij het Veenhuis in het Woold, waar ook het vlas dat werd bewerkt in de oven werd verbouwd. De oven heeft een overkapping in de vorm van een zadeldak voorzien van gesmoorde Oud Hollandse pannen. Het dak rust op houtwerk bestaande uit een dakgebint welke rust op bakstenen poeren. Tussen de gebinten bevindt zich de oven bestaande uit

baktenen. De oven heeft een gemetselde voorgevel met daarachter een koepelvorming ovenlichaam. De vloer onder het ovenlichaam is plat met een opening in boogvorm onder de gehele lengte van de oven. In deze boogvorm kon het deeg voor het brood alvast rijzen alvorens dit de hete oven in ging en het was de plaats voor het sprokkelhout dat gestookt werd. In de voorgevel bevindt zich ook de ovenmond die wordt afgesloten met een houten luik en balk.

Reden van plaatsing

Architectuurhistorische waarden:

De oven is een gaaf bewaard voorbeeld van dit soort utiliteitsbouw uit de negentiende eeuw. Daarbij is het een zeldzame verschijningsvorm omdat deze oven ook gebouwd is voor het drogen van vlas.

Stedenbouwkundige waarden:

De vlasoven staat hedendaags naast een korenspieker uit de zeventiende eeuw. Het voornemen is echter om de oven weer dichterbij de oorspronkelijke plaats neer te zetten. Hierdoor heeft de oven weer meer verbinding met het landschap waar het vlas werd verbouwd. Landgoed te Veene is zodoende weer in het bezit van een oorspronkelijk bijgebouw. (Nieuw adres vlasoven: nabij Veenweg 1, 7108 CH Winterswijk-Woold).

Cultuurhistorische waarden:

De vlasoven is een belangrijk onderdeel van de agrarische geschiedenis van Winterswijk en haar omgeving. Ook is het een belangrijke herinnering aan de huisnijverheid welke de voorloper was voor de bloeiende textielindustrie in Winterswijk.

Gaafheid / herkenbaarheid

De vlasoven is gaaf bewaard gebleven, met uitzondering van het cement waarmee de oven in 1972 opnieuw mee is opgemetseld. Bij deze verhuizing is ook het houtwerk wat aangepast. De vlasoven is op hoofdlijnen wel hetzelfde gebleven. Met de nieuwe verhuizing naar de locatie in het Woold zal de oven gerestaureerd worden.

Zeldzaamheid:

De vlasoven is één van de twee vlasovens die nog bekend zijn in Nederland. De andere vlasoven is afkomstig uit Vragender en staat in het Openluchtmuseum. Daarmee is deze oven een zeldzaam overblijfsel uit de tijd van de huisnijverheid en een belangrijke herinnering hieraan.

Conclusie/advies:

De vlasoven voldoet aan de criteria voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst. Voor zover bekend zijn er nog maar twee vlasovens in Nederland. Het is een belangrijk onderdeel van de historie van Winterswijk en haar omgeving. De voorgenomen verhuizing is wenselijk ook al is de geplande nieuwe locatie niet de exacte oorspronkelijke plek. Bij de verhuizing en restauratie dient rekening te worden gehouden met de bouwhistorische waarde van het oorspronkelijke materiaal. Daarnaast is het wenselijk om de oven zelf in zijn geheel te verplaatsen. Bij restauratie is het wenselijk om gebruik te maken van een foto van de oven uit 1946 uit de collectie van het Nederlands Openluchtmuseum.

A = oude locatie vlasoven Te Veene aan Veenweg 3 Woold

B = nieuwe locatie vlasoven Te Veene aan Veenweg 1 Woold

De vlasoven in 1946 op de oorspronkelijke locatie (bron: Nederlands Openluchtmuseum)

De achterzijde van de vlasoven

Rechterzijde van de vlasoven

De ovenmond

Het houtwerk, stenen en pannen zijn waarschijnlijk grotendeels nog origineel. Het cement en de fundatieplaat zijn uit 1972.